

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Теодора Ангелова Годорова – ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

професионално направление 3.4. Социални дейности

докторска програма Социални политики и социална работа

Автор: Иван Георгиев Дечев

Тема: Развитие на социалните услуги „Личен асистент“ като предпоставка за гарантиране на правата на хората с увреждания в България

Научен ръководител: доц. д-р Людмила Павлова Векова - ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД -21-375 от 20 февруари 2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Развитието на социалните услуги „Личен асистент“ като предпоставка за гарантиране на правата на хората с увреждания в България“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, докторска програма Социални политики и социална работа

Автор на дисертационния труд е Иван Георгиев Дечев – докторант в задочна форма на обучение към катедра “Социални дейности“ с научен ръководител доц. д-р Людмила Павлова Векова от ПУ „Паисий Хилендарски.

Представеният от докторант Иван Георгиев Дечев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;

- пълен текст на публикациите от представения списък;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет (само за докторантите зачислени до 04.05.2018 г.);
- приложения към дисертационния труд.

Докторантът е приложил списък с 5 бр. публикации по темата на дисертацията.

Иван Дечев е роден на 09 август 1985 г. През 2017 г. придобива магистърска степен по магистърска програма „Мениджмънт на социалните организации”, ПУ „Паисий Хилендарски”, гр. Пловдив. Има и магистърска степен по Право, СУ „Св. Климент Охридски”, гр. София. Зачислен е като задочен докторант в ПУ „Паисий Хилендарски“- Педагогически факултет, Катедра „Социални дейности“, Докторска програма „Социални политики и социална работа“ от 2018 г. В творческата си автобиография Иван Дечев посочва придобити допълнителни квалификации в сферата на правораздаването и публичната администрация в периода 2004 – 2010 г.

Иван Дечев има над 10 години трудов стаж в институцията на Омбудсмана на Република България по въпроси, свързани с правата на хората с увреждания. Пряко е участвал в подготвянето на законодателната рамка, чрез която се осъществява реформата в областта на правата на хората с увреждания през 2018 г. – Закон за хората с увреждания, Закон за личната помощ и Закон за социалните услуги. От 2011 г. последователно заема експертни длъжности в отдел „Права на хората с увреждания и дискриминация“, към настоящия момент е началник на отдела. Притежава опит и като ръководител на стажантската програма, провеждана към Омбудсмана на Република България. От 2019 г. е секретар на Съвета за наблюдение по Закона за хората с увреждания, създаден за изпълнение на чл. 33, ал. 2 и 3 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания

Придобитото образование, допълнителните квалификации и професионалният опит на докторанта съответстват на направлението и научната специалност на дисертацията. Видно от биографичните данни, докторантът има ясна насоченост за практическа и научноизследователска дейност в областта на социалните науки, което е допринесло за избор на представената тема на дисертационния труд.

2. Актуалност на тематиката

Разглежданата в дисертационния труд проблематика е изключително актуална както в научно, така и в практико-приложно отношение. Изследвани са особеностите на асистентската подкрепа и е проследено нейното развитие в условията на различни правила и начини за реализирането ѝ през годините. Предлагащото на научно обоснована система за критериална оценка на нормативната уредба на асистентската подкрепа и нейното развитие прави темата на

дисертационния труд актуална и целесъобразна, разширява проучванията и изследванията в тази област като акцентира върху това да се установи удовлетвореността от нейното качество.

Изборът на поставените цели и задачи в дисертационния труд е целесъобразен от гледна точка на нуждите на научно-теоретичното и практическо прилагане на нормативната уредба на асистентската подкрепа.

3. Познаване на проблема

Представеният дисертационен труд показва много добро познаване на проблема, видно от и в съответствие с професионалния опит и образователна подготовка на докторанта. Проучени, изследвани и критично оценени са голям брой литературни източници на български и чужд език, което е свидетелство за научноизследователските умения на докторанта да синтезира и анализа голям брой източници на информация за целите на научно обосноваване на изследваната проблематика.

Изведените от практиката наблюдения, направените изводи и констатации за системата за социална подкрепа на хората с увреждания в България, включително и асистентската помощ допълнително показват много добре познаване на проблематиката. Не без основание следва да се отбележи и практическият опит на докторанта в подготвянето на законодателната рамка, чрез която се осъществява реформата в областта на правата на хората с увреждания, което допринася за теоретичното осмисляне и обосноваване на дисертационната теза.

Докторантът познава изключително добре изследвания проблем, видно и от дългогодишния му опит в практическото прилагане на вътрешната нормативна и подзаконова нормативна уредба, регламентираща правата на хората с увреждания и проследяване на съответствието и с Конституцията и с международните актове, по които Република България е страна.

4. Методика на изследването

Предложената в дисертационния труд методика на изследване дава възможност поставената цел да бъде постигната съобразно идентифицираните задачи. Използвани са теоретични и емпирични методи, които адекватно кореспондират с поставените изследователски задачи и цели.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд включва увод, три глави, заключение, приноси и библиография. Приложенията са 3 на брой и обхващат 25 страници. Общият обем на дисертационния труд съдържа 213 страници. Библиографията включва общо 157 източника, на български и английски език, включително интернет страници и нормативни документи.

Първа глава е озаглавена „Теоретичен преглед на международното развитие на понятията за уврежданията, независимия живот и асистентската подкрепа“. Разгледани са развитието на дефинициите за инвалидността и моделите на уврежданията от гледна точка на независимия живот и на международното законодателство. Направен е критичен анализ на оп-

ределенията и дефинициите, залегнали в научната литература и нормативните документи. На тази база са идентифицирани положителни и негативни аспекти. Акцентира се върху дефиницията за хора с увреждания в Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, като се посочва, че концепцията за независим живот, която е от изключителна важност за хората с тежки увреждания, нуждаещи се от чужда подкрепа и личен асистент, не фигурира в дефиницията, дадена в международния документ.

Асистентската подкрепа е определена като основана на принципите на независимия живот и ръководена от човека с увреждания, в невъзможност за самообслужване, помощ в ежедневието, предоставяна от друго лице.

Проучени и научно обосновано са представени 4 модела на уврежданията от гледна точка на правото на хората с увреждания на социално включване и независим живот. Потърсена е връзката между тях с оглед балансираното участие на всеки аспект в дефинирането на един, по-всеобхватен модел, който да третира увреждането по-цялостно. Подробно е проучено международното законодателство като предпоставка за възникване на правото на независим живот и социално включване. Подчертава се ролята му като солидна основа за по-нататъшни мерки в подкрепа на хората с увреждания и за осигуряването им на възможности за водене на независим живот и социално включване.

Изследвана е философията на концепцията за независим живот и е потърсена релацията развитие на социалните услуги – независим живот – европейски стратегии за хората с увреждания. На база на критичния анализ, докторантът въвежда концепцията за независим живот и като цел, за постигането на която хората с необходимост от чужда помощ следва да имат достъп до адекватна на потребностите и предпочитанията им асистентска подкрепа.

Проучен е и моделът на шведската лична помощ. Представен е като добра практика за предоставяне на този вид подкрепа.

Изводите от разглежданата проблематика в първа глава се свеждат до: проследяване и анализиране развитието на дефинициите за уврежданията и моделите за тяхното възприемане; открояване достиженията на международното право по отношение утвърждаването на разбиранията за уврежданията от гледна точка на правата на тази уязвима група лица; анализиране на концепцията за независим живот като концепция, която обобщава и отразява състоянието на равенство на възможностите и правото на избор на хората с увреждания спрямо останалите членове на общество.

Втора глава е озаглавена „Развитието на социалните услуги „личен асистент“ в България“. Разгледана е уредбата на асистентската подкрепа до 2018 г. Анализирани са национални програми и операции по ОП „Развитие на човешките ресурси“. Проучени са национални и международни нормативни документи. Направено е сравнение между уредбата на асистентската подкрепа до 2018 г. и на Закона за личната помощ по 10 критерия, които са разработени на база резултатите от изследване на Европейската мрежа за независим живот

(ENIL), в периода 19.01 – 8.03.2018 г. сред потребители на асистентска подкрепа и членове на мрежа. Осъществено е сравнение и между Закона за личната помощ и нормативната уредба на шведския Закон за личната помощ – The Act Concerning Support and Service for Persons with Certain Functional Impairments., като са изведени конкретни прилики и разлики между асистентската подкрепа в България и в Швеция. За сравнимост на данните са използвани същите 10 критерия.

Направени са изводи за: положително развитие на законодателството за асистентската подкрепа в България и за програмите за личен асистент; за необходимост от допълнително усъвършенстване на Закона за личната помощ по отношение отпадане на ограниченията за обхвата на потребителите на личната помощ и на часовете за ползване на лична помощ; липса на достатъчна гъвкавост, в сравнение с Шведския модел, по отношение посрещане потребностите на нуждаещите се граждани от адекватна подкрепа. Докторантът извежда и препоръки за подобряване на политиката и законодателството в тази област.

Трета глава „Изследване на механизмите за оценка на развитието на асистентската подкрепа и на удовлетвореността на ползвателите“ представя изследването на асистентската подкрепа в България и нейното развитие, както и на механизмите за осъществяване на контрол върху качеството ѝ след влизането в сила на новото законодателство. В тази глава акцентът е върху представяне на резултатите от проведеното сред 506 респонденти (разпределени в три групи) изследване.

В табличен и графичен вид докторантът представя резултатите от изследването, като анализира, търси и обосновава зависимости между получените резултати. Направени са изводи, които научно обосновават необходимост от законодателна промяна, така че хората с увреждания да могат по-пълно да се възползват от предоставените им социални услуги.

В заключението докторантът извежда констатации и прави изводи, които се отнасят до цялостното дисертационно изложение и изследване, като тяхното прецизиране е въз основа на емпиричното изследване.

Представените приложения допълват с необходимата убедителност и яснота както отделните етапи, така и крайните резултати от проведеното проучване.

Посочен и списък с използвани информационни източници, в т.ч. нормативни и други релевантни на изследването документи, на български и чужд език, включително и интернет –ресурси

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Представени са 5 публикации, от тях една е публикувана през 2020 г., две са публикувани през 2021 г. и две през 2022 г. Те съдържат резултати от етапите, през които е преминало теоретичното и емпирично изследване. Не са налице данни за съвпадение или припокриване с участия на публикациите в други процедури.

Публикациите са публикувани в колективни издания и доклади и в Годишници от университетски научни форуми и в научни сборници, публикувани са самостоятелно, на български език.

Представеният дисертационния труд, включващ подготовка, провеждане на изследването, формулирани приноси и получени резултати е лична заслуга на докторанта.

По отношение съдържателната страна на дисертационния труд следва да се отбележи необходимостта от по-ясно синхронизиране на поставени задачи и извлечени изводи. Например, докторантът посочва като задача оценяване на удовлетвореността и качеството на предоставяната асистентска подкрепа, в т.ч. чрез осигурените възможности за социално включване, започване на работа, повече социални контакти и т.н. В заключението е направен извод само за удовлетвореността от предоставяната асистентска подкрепа но липсва такъв за качеството на предоставяната асистентска подкрепа. Приемам, че докторантът използва понятията в съчетание, което не налага отделен извод. Направените изводи в заключението биха могли да бъдат представени по-обединяващо и по-концентрирано.

7. Автореферат

Представеният автореферат отговаря на изискванията, съдържа основните реквизити и включва адекватно основните резултати от дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчително е на база на дисертационните приноси да се направи последващо проучване на база описания модел и подход на сравнение чрез 10-те критерия и на други социални услуги като се обвърже с повишаване качеството на политиката в областта на социалните услуги.

Препоръчително е разпространението на резултатите от изследването чрез публикация на чужд език в официално реферирани издания и индексирани списания в световни бази данни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Социални дейности“ като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, на база становището ми по дисертационния труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образовател-**

ната и научна степен „доктор“ на Иван Георгиев Дечев в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки , професионално направление 3.4. Социални дейности, докторска програма „Социални политики и социална работа“

28.04.2023 г.

Изготвил становището: .....

(подпис)

Доц. д-р Теодора Ангелова Годорова